

SOCIALINĖS ANTROPOLOGIJOS IR ETNOLOGIJOS STUDIJOS

LIETUVOS

22(31)
2022

ETNOLOGIJA

LITHUANIAN ETHNOLOGY

STUDIES IN SOCIAL ANTHROPOLOGY AND ETHNOLOGY

LIETUVOS ISTORIJS INSTITUTAS
LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

VILNIUS 2022

REDAKTORIŲ KOLEGIJA / EDITORIAL BOARD

Vida Savoniakaitė (vyriausioji redaktorė / Editor-in-Chief)
Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

Auksuolė Čepaitienė
Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

Vytis Čiubrinskas
Vytauto Didžiojo universitetas / Vytautas Magnus University, Kaunas, Lithuania

Jonathan Friedman
Kalifornijos universitetas / University of California, San Diego, USA

Anna Gomóła
Silezijos universitetas Katowicuose / University of Silesia in Katowice, Poland

Chris Hann
Maxo Plancko socialinės antropologijos institutas / Max Planck Institute for Social Anthropology, Halle / Saale, Germany

Jonathan Hill
Pietų Ilinojaus universitetas / Southern Illinois University, Carbondale, USA

Neringa Klumbytė
Majamio universitetas / Miami University, Ohio, USA

Ullrich Kockel
Aukštumų ir salų universitetas / University of the Highlands and Islands, Kirkwall, UK

Adam Jonathan Kuper
Londono ekonomikos mokykla / London School of Economics, UK

Orvar Löfgren
Lundo universitetas / Lund University, Sweden

Jonas Mardosa
Vytauto Didžiojo universitetas / Vytautas Magnus University, Kaunas, Lithuania

Frederico Delgado Rosa
NOVA universitetas Lisabonoje / NOVA University Lisbon, Portugal

Žilvytis Šaknys
Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

REDAKTORIŲ KOLEGIJOS SEKRETORĖ / EDITORIAL ASSISTANT

Danguolė Svidinskaitė
Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

Leidyklos adresas / Address of the Publisher: Redaktorių kolegijos kontaktai / Editorial inquiries:
Lietuvos istorijos institutas El. paštas / E-mail: etnolog@istorija.lt
Tilto g. 17, LT-01101 Vilnius
<www.istorija.lt>

Žurnalas registruotas / The Journal is indexed in:
European Reference Index for the Humanities (ERIH)
EBSCO Publishing: Academic Search Complete, Academic Search Ultimate,
Energy and Power Source, SocINDEX with Full Text, Sociology Source Ultimate
Modern Language Association (MLA) International Bibliography

Leidybą finansavo Lietuvos mokslo taryba pagal Valstybinę lituanistinių tyrimų ir
sklaidos 2016–2024 metų programą (Sutartis Nr. S- LIP-22-43)

TURINYS / CONTENTS

Pratarmė (<i>Vida Savoniakaitė</i>)	5
Editorial (<i>Vida Savoniakaitė</i>)	9

Teminis skyrius: antropologijos ir etnologijos istoriniai konceptai / Special Section: Concepts in the History of Anthropology and Ethnology

Kamila Gęsikowska

Man and his History in the Evolutionary Approach: The Theory and Sources of the Rudimentary Symptoms of Julian Ochorowicz	13
Žmogus ir jo istorija evoliuciniu požiūriu: Juliano Ochorowicziaus rudimentinių požymių teorija ir jos šaltiniai. Santrauka	30

Irma Šidiškienė

Lituanistinių darbų vertinimo istorijos puslapis: termino ir metodo akcentai Antano Mažiulio recenzijose	32
A Page in the History of the Evaluation of Lithuanian Studies: The Emphasis on the Term and Method in the Reviews by Antanas Mažiulis. Summary	53

Straipsniai / Articles

Viktorija Serbentienė

Ekologijos nuostatos ir praktikos: individualių gyvenamųjų namų statybos sfera	57
Attitudes and Practices of Ecology in the Construction of Individual Houses. Summary	85

Rolandas Kregždys

<i>Sacra sub velo</i> : Pietų aukštaičių papročio puošti kryžių apdangalais ištakos	87
<i>Sacra sub velo</i> . An Apron and Ribbons as Decorative Elements of Roadside Crosses in the Southern Highlands: The Origins of the Custom. Summary	107

Sigita Astikienė

„Kaip įvertinti, ar aš geresnis, ar tu geresnis“: bibliotekininkų apdovanojimų tradicijos	109
‘How to Judge which one of us is the Best’: Librarian Award Traditions. Summary	129

<i>Miglė Lapėnaitė</i>	
Antropologinė karo analizė: mikrolygmens perspektyva etnografijoje	131
The Anthropological Analysis of War: The Micro-Level Perspective in Ethnography. Summary	146

Apžvalginis straipsnis / Review Article

<i>Asta Bartkevičiūtė</i>	
Macikų lagerių patirtys žmonių atsiminimuose: Šilutės Hugo Šojaus muziejaus 2018–2020 metų etnografiniai tyrimai	148
Experiences of the Macikai Camps in People's Memories: Ethnographic Research by the Šilutė Hugo Scheu Museum, 2018–2020. Summary	164

Knygų recenzijos / Book Reviews

The Storytelling Human: Lithuanian Folk Tradition Today. L. Būgienė (ed.) (<i>Ullrich Kockel</i>)	167
Jan Łasicki, Jan Sandecki-Malecki. O bogach i wierzeniach dawnych Żmudzinów, Litwinów i Prusów. M. Wolf (przeł. i opr.) (<i>Małgorzata Rygielska</i>)	170
Lina Pranaitytė. The Coffin in the Attic: Gifts, Debts and the Catholic Church in Rural Lithuania (<i>Ida Harboe Knudsen</i>)	176
Aušra Kairaitytė. Liaudiškasis <i>pamaldumas</i> : naratyvai apie šventuosius XX a. vidurio – XXI a. pradžios Lietuvos kultūroje (<i>Jonas Mardosa</i>)	179
Etnografiniai vaizdai Marijos Znamerovskos-Priuferovos negatyvuose. L. Lapėnaitė (sud.) (<i>Rasa Paukštytė-Šaknienė</i>)	185

In Memoriam

Muziejninkas, Lietuvos liaudies buities muziejaus kūrėjas Vytautas Stanikūnas (1924–2022) (<i>Gita Šapranauskaitė</i>)	190
---	-----

„Kaip įvertinti, ar aš geresnis, ar tu geresnis“: bibliotekininkų apdovanojimų tradicijos

Sigita Astikienė

Straipsnyje, remiantis išrastų tradicijų teorine prieiga, žvelgiama į Ukmergės Vlado Šlaito viešosios bibliotekos darbuotojų kolektyvo sukurtas apdovanojimų tradicijas. Apdovanojimai gali būti vertinami dviprasmiškai: kaip priemonė siekti įvairių tikslų, įtvirtinti valdančiosios grupės galią, poziciją ar statusą, tačiau teigiamų iniciatyvų gali rasti ir iš kolektyvo vidaus, kai įsivyravusi tradicija įvertinti geriausius bendruomenės narius stiprina profesinį tapatumą, prestižą, bendruomeniškumo jausmą. Iš to kyla probleminiai tyrimo klausimai: ar sovietiniais metais bibliotekoje įdiegtos apdovanojimų tradicijos buvo tik automatiškai atkartojami veiksmai, ar jos įgijo ir savitų interpretacijų bei tapo svarbios ir reikšmingos? Ar apdovanojimai išliko atkūrus šalies nepriklausomybę ir kokių prasmių jie įgijo?

Raktiniai žodžiai: *bibliotekininkai, tradicijos, apdovanojimai, profesinės bendruomenės, organizacijos.*

Based on the theoretical approach to invented traditions, the article looks at the award traditions created by the staff of the Ukmergė Vladas Šlaitas Public Library. Awards can be seen as a means to establish the power of the governing group; on the other hand, positive initiatives can be found within a team, where the prevailing tradition of electing the best members of the community strengthens the professional identity. This raises the problematic question of the research: were the award traditions which were introduced during the Soviet years only automatic actions, or did they acquire distinct interpretations and become important?

Key words: *librarians, traditions, awards, professional communities, organisations.*

Sigita Astikienė, Vytauto Didžiojo universitetas, Humanitarinių mokslų fakultetas, Kultūrų studijų katedra, V. Putvinskio g. 23, LT-44243 Kaunas, el. paštas: sigita.astikiene@vdu.lt

Įvadas

Dėl nuolatinio ir spartaus kultūros kitimo visuomenė išgyvena įvairialypius pokyčius. Net ir pati tradicija nėra ir niekada nebuvo statiška, o stabiliausias bet kurios tradicijos aspektas yra jos gebėjimas keistis atsižvelgiant į kintančius poreikius (Neulander 1998: 226, cit. iš Oring 2013: 25). XX amžiaus pabaigoje istoriko Erico Hobsbawmo pristatyta *tradicijos išradimo* idėja atskleidžia, kad įvairios tradicijos gali būti sumaniai panaudotos siekiant išlaikyti įtakas visuomenėje formalizavus ir nuolat kartojant tam tikrų praktikų rinkinius ir juos papildant idėjomis apie tuo metu atrodančią reikšmingą istorinę praeitį (Hobsbawm 1983). Tačiau tradicijų išradimas yra ir būdas pačioms bendruomenėms kurti bendrus simbolius ir ritualus, kuriais gali dalytis visa bendruomenė, su kuria gali susitapatinti ir ją įsivaizduoti (Anderson 2006). Išrastos tradicijos tampa galingiausios ir efektyviausios būtent tada, kai dera prie dabarties situacijų ir tampa savaime suprantama bei natūraliai priimtina bendruomenės dalimi (Foster, Hyatt 2008).

Sovietinės industrializacijos laikotarpiu buvo itin aktyviai kuriamos „darbo žmonių“ tradicijos. Visuomenėje daug dėmesio imta skirti įvairioms valstybinėms, respublikinėms, profesinėms, įmonių ir kolektyvų šventėms, kurios skatino pakilią atmosferą, buvo populiarūs įvairūs sveikinimai, apdovanojimai. Tokios šventės buvo įvestos valdžios institucijų, kad būtų skatinamas darbuotojų sąmoningumas ir geri darbo rezultatai (Šidiškienė 2016). Sovietiniais metais apdovanojimai buvo sudėtinė tuo laiku naujai išrastų modernių švenčių darbo kolektyvuose dalis, o valdžia turėjo didžiausią įtaką tiek jų formai, tiek turiniui. Paplitęs formalus ritualinis bei propagandinis apdovanojimo švenčių pobūdis itin rėmėsi propaganda, kuri daugiausia dėmesio skyrė žmonių jausmams, puoselėjamos viltims ir tuo naudojosi per šventes, taikydama tam tikras jausmų valdymo schemas (Mažeikis 2014: 19). Vis dėlto, nors sovietinė kultūra buvo konstruojama „iš viršaus“, tačiau didžiosios visuomenės dalies ji buvo ne tik pasyviai įsisavinama, tačiau ir perkuriama, todėl oficialioji ideologija ne visada galėjo užsitikrinti, kad tam tikri kultūriniai reiškiniai visiškai atitiks planuotus lūkesčius (Čepaitienė 2009: 87).

Straipsnyje, remiantis išrastų tradicijų teorine prieiga, analizuojamos Ukmergės Vlado Šlaito viešosios bibliotekos¹ darbuotojų kolektyvo sukurtos ir praktikuojamos apdovanojimų tradicijos. Apdovanojimai iš kitų darbo kolektyvuose įdiegtų sovietinių tradicijų išsiskiria tuo, kad jie bene ryškiausiai atskleidžia ne tik individualų darbuotojo įvertinimą, bet ir įvairiapusiškos profesinės bendruomenės gyvenimo realijas bei visuotines to meto politines įtakas. Bibliotekoje nuo

¹ Straipsnyje vartojamas šiandienis bibliotekos pavadinimas, nors įvairiais savo veiklos metais biblioteka vadinosi skirtingai.

XX a. 6-ojo dešimtmečio už įvykdytas profesinės veiklos užduotis pradėti teikti apdovanojimai, o nuo 1976 m., prasidėjus masinei bibliotekų centralizacijai, labai pagyvėjo ir bibliotekos gyvenimas: trigubai išaugo iki tol buvęs septynių žmonių kolektyvas, įsidarbino daugiau bibliotekininkystės studijas baigusių darbuotojų, suintensyvėjo vidinės kolektyvo šventės. Remiantis vienos bibliotekos atveju nesiekama padaryti reprezentatyvių išvadų apie bendras tradicijas visose bibliotekose ar kultūros organizacijose, o labiau keliamos prielaidos, kad dauguma Lietuvos kultūros įstaigų priklauso tai pačiai valstybinei kultūros sistemai, egzistuoja tokioje pačioje politinėje, socialinėje ir kultūrinėje aplinkoje, todėl visų šių profesinių bendruomenių gyvensena ir tradicijos nepasizymi esminiais skirtumais.

Jau pati tradicijos išradimo samprata yra bendruomenei norimų daryti įtakų nuoroda, o apdovanojimai, jeigu jie tampa tradiciniai, dar labiau įtvirtina autoritetus ar galią kitų asmenų atžvilgiu taip parodant savo aukštesnį prestižą, poziciją ar statusą (Komter 2007). Kita vertus, nors apdovanojimai daugiausia inicijuojami išorės jėgų, gali būti, kad teigiamų iniciatyvų randasi ir iš vidaus, kai įsivyravusi tradicija įvertinti geriausius kolektyvo narius stiprina profesinį tapatumą ir prestižą, didina bendruomeniškumo jausmą. Taigi, iš to kyla ir probleminiai klausimai: ar sovietiniais metais bibliotekoje įdiegtos ir išpopuliarintos apdovanojimų tradicijos buvo tik automatiškai atkartojami veiksmai? O gal jos įgijo savitų interpretacijų bei tapo svarbios ir reikšmingos? Taip pat svarbus ir tradicijos tęstinumo klausimas – ar apdovanojimai išliko ir atkūrus šalies nepriklausomybę ir kokių prasmių jie įgijo? Posovietinės visuomenės tyrimai rodo, kad dažnai dabartinio gyvenimo realijos yra vertinamos per sovietinio laikotarpio perspektyvą (Verdery 1996; Verdery 2002; Klumbytė 2004; Klumbytė 2009; Čepaitienė 2007 ir kt.), o socializmo bei posocializmo sąveika turi įtakos net ir sovietmečiu negyvenusių žmonių kartai, kuriai sovietinės kultūros patirtys perduodamos per vyresniųjų prisiminimus ir kolektyvinę atmintį (Martinez 2018).

Šio tyrimo tikslas – išsiaiškinti, ar sukurtus ir integruotus organizacijose darbuotojų apdovanojimus bibliotekininkai priėmė ir jie įsitvirtino kaip vidinių iniciatyvų palaikoma reikšminga tradicija. Tyrimo uždaviniai: pristatyti tradicijos išradimo teorinę prieigą; išsiaiškinti, kaip bibliotekoje laikui bėgant buvo sukurtos ir kito geriausių darbuotojų apdovanojimo tradicijos; išanalizuoti, kokias reikšmes ir prasmes apdovanojimams suteikia patys bibliotekininkai.

Su Ukmergės miesto bei rajono bibliotekininkais 2019–2021 metais buvo atlikti pusiau struktūruoti išsamūs interviu bei stebėjimas dalyvaujant. Iš viso apklausta 30 pateikėjų. Vykdam tyrimą naudotasi „sniego gniūžtės“ metodu, kai bibliotekininkai rekomenduodavo savo buvusius ir esamus kolegas. Dalyvauta ir viešuose bei uždaruose renginiuose (Kultūros dienos šventėje Ukmergėje 2019 m. balandžio 15 d., Nacionalinėje bibliotekų savaitėje 2019 m. balandžio

23 d., Geriausio Vilniaus regiono bibliotekininko apdovanojimuose 2019 m. gruodžio 19 d., 20-ojoje Nacionalinėje Lietuvos bibliotekų savaitėje 2020 m. balandžio 24 d.), kurie atskleidė bibliotekininkų tarpusavio ryšius, organizacinius aspektus, bendravimo pobūdį. Darbe remtasi ir bibliotekoje esamais rankraštiniais metraščiais, kronikomomis, įstaigų istorijomis, kraštotyros darbais, darbuotojų prisiminimais, asmeniniais pateikėjų bei įstaigų nuotraukų archyvais.

Kadangi autorė dirba bibliotekoje, šis tyrimas yra laikomas *etnografija namuose*. Dėl to, kad tirama aplinka ir dalis pateikėjų pažinoti dar iki tyrimo, nebuvo sudėtinga su jais užmegzti ryšį, įsitraukti į bibliotekoje vykstančias veiklas. Teigiamas tyrėjo santykis su aplinka leidžia jam pasiekti geresnių tyrimo rezultatų: tyrimo metu tiek tyrėjas, tiek pateikėjas stengiasi vienas kitam perduoti socialinius vaidmenis ir kultūrinės kategorijas (Paerregaard 2002), tyrėjas, dalyvaudamas socialiniame lauke, vienaip ar kitaip prisideda prie tyrimo rezultatų ir jiems turi įtakos (Turner 2000: 53), pasitikėjimas ir supratimas leidžia surinkti patikimus ir kokybiškus duomenis, užmegzti atvirą ir sąžiningą pokalbį (Magolda 2000; Čepaitienė 2003: 157), o geri abipusiai tyrėjo ir pateikėjo santykiai padeda pasiekti tikslesnį ir teisingesnį tiriamo reiškinių suvokimą (Weems 2006).

Nors tokie tyrimai leidžia geriau suvokti tiriamą objektą dėl to, kad nėra kalbos ar kultūros barjero, tačiau neretai susiduriama su tyrimo išvadų nešališkumo problemomis, gebėjimu išlaikyti pažinimo atstumą ir etiką (Strathern 1987). *Etnografija namuose* apibūdina kruopštų socialinių įvykių, kurių liudininkas yra tyrėjas, tyrimą, tačiau čia iškyla pavojus akcentuoti itin subjektyvius tyrėjo patirčių aspektus. Todėl geriausia būtų tyrimo objektu pasirinkti tuos reiškinius, su kuriais tyrėjas nėra asmeniškai susijęs bei juose tiesiogiai nedalyvauja (Alvesson 2009). Autorė nėra dirbusi sovietiniais bei pirmaisiais nepriklausomybės metais, todėl nedalyvavo to meto veiklose, savo pačios patyrimu nėra pažinusi tų laikotarpių specifikos. Be to, dalis pateikėjų bibliotekoje nedirba jau daug metų, todėl autorė iš anksčiau jų nepažinojo, kartu nedirbo, o pagrindinė tyrėją ir šiuos pateikėjus jungianti sąsaja – darbas toje pačioje bibliotekoje skirtingais laikotarpiais.

Dar vienas iššūkis, su kuriuo susiduriama savoje aplinkoje, yra tam tikras jautrumas, šališkumas, „prijautimas“ savai bendruomenei. Kyla klausimų, kaip bus reaguojama į tyrimo rezultatus, ką skaitydami tekstą pagalvos tiek pateikėjai, tiek jų artima aplinka, kolegos, kiti susiję bendruomenės nariai (Alvesson 2009). Kad būtų išvengta šališkumo, į tyrimą įtraukti tiek aukštas pareigas einantys darbuotojai, tiek paprasti bibliotekininkai, o kad tyrimas būtų kuo objektyvesnis ir faktai pateikiami tinkamai, remtasi ir papildomais rašytiniais dokumentais. Pateikėjų duomenys yra nuasmeninti, siekiant neatskleisti jų tapatybės, nepažeisti privatumo, o nagrinėjant tyrimo ypatybes informaciją pateikti korektiškai. Vis dėlto šis klausimas yra gana problemiškas ir dėl to reikia didesnio atidumo bei savianalizės viso tyrimo metu.

Tokio tipo tyrimuose susiduriama ir su tyrėjo vaidmenų dvilypumu, t. y. kai mokslininkas dalyvauja tiriamos bendruomenės gyvenime ir kaip tyrėjas, ir kaip tam tikros profesijos atstovas (Bell 2019). Tada pasitaiko abiejų vaidmenų susidūrimų ir iškyla su nuolatinio stebėjimu, klausinėjimu organizacijos viduje susijusių klausimų, kurie yra iškeliami tiriamose bendruomenėse (Järventie-Thesleff, Logemann, Piekkari, Tienari 2016; Vickers 2019; Onyango-Ouma 2006). Atliekdama tyrimą autorė ne kartą susidūrė su panašia situacija. Kartais būdavo dar kartą paaiškinamas tyrimo tikslas, kartais pasakoma, jog yra svarbi pateikėjo nuomonė ir vertinimas vienu ar kitu klausimu. Visgi šis vaidmenų dvilypumas nesukėlė didelių sunkumų galbūt dėl to, jog kasdienis buvimas tyrimo lauke leido neįkyriai stebėti, pasikalbėti su pateikėjais jiems patogiu metu, grįžti užduoti papildomų klausimų ar papildyti surinktą medžiagą. Privalumas buvo ir tai, kad autorės dirbamas kraštotyrisinis darbas bibliotekoje savaime apibrėžia domėjimąsi krašto ir pačios bibliotekos istorija, taigi tiesioginis darbas natūraliai ir glaudžiai yra susijęs su atliekamo tyrimo metodologiniais principais ir tampa veikiau privalumu nei trūkumu.

Tradicijų išradimas ir sovietinės tradicijos: teorinis aspektas

Žodis „tradicija“ kilęs iš lotyniškų šaknų *trans + dare*, pažodžiui „perduoti“ – tai yra perduoti, pristatyti ar perteikti (Oring 2013). Tradicijos sąvoka dažnai iškyla pokyčių laikotarpiu, nes tada ja pavadinami tokie kultūriniai bruožai ar reiškiniai, kurie vykstant pokyčiams yra išlaikomi, išsaugomi ir perduodami tolesnėms kartoms (Graburn 2001). Savo esė „Septynios tradicijos kryptys“ Danas Ben-Amosas parodė, kaip skirtingai folkloristai vartoja tradicijos sampratą, tačiau, anot jo, nė viena termino „tradicija“ vartosena nėra tinkamesnė už kitas, o pati „tradicija“ yra metafora, kuri folkloristams padeda apibūdinti „neužbaigtą pasaulį, pilną patirčių ir idėjų“ (Ben-Amos 1984: 124).

Šiuolaikinėse tradicijos sampratoose akcentuojami kaitos, aktualumo, kūrybiškumo ir interpretacijos aspektai. Tradicija nebėra tik nekintama tų pačių dalykų kartotė ir priešprieša kaitai, o priešingai – nuolatinis kartojimas negali apsieiti be kūrybinio mąstymo ir interpretavimo, kas kartu įprasmina praeitį ir paverčia tradicijas aktualiomis šių dienų kultūroje ir kiekvienos bendruomenės gyvenime (Jonutytė 2011). Kiekviena nauja tradicijos išraiška ne paneigia, o ją pratęsia ir praturtina, išlaiko gyvoje patirtyje (Jonkus 2005: 18). Tradiciją galima supriešinti tik su viena kaitos rūšimi: kai pokytis yra toks didelis, kad jau nebegalima naujo dalyko ar reiškinio interpretuoti kaip naujoviškos senojo adaptacijos (Glassie 1995: 400). Realybėje praktikuojama tradicija yra lanksti, siekianti neatsilikti nuo žmogaus gyvenimo, prisitaikanti, improvizuojanti, patirianti įvairių metamorfozių (Šmitienė 2011). Tačiau, kaip teigia sociologas Anthony

Giddensas, visuomenėje yra ryškios ir tendencijos mėginant atkurti išnykusias tradicijas ar kurti naujas, tačiau jis išreiškia abejonę, ar įmanoma atkurti tradiciją brandžios modernybės sąlygomis (Giddens 2000: 264). Vis dėlto tradicijos išradimo sąvoka, paplitusi XX a. 8–9 dešimtmetyje, turėjo nemažai įtakos kultūros politikos tyrimų plitimui, domėjimuisi nacionalistinėmis ideologijomis bei judėjimais (Ong 1999: 49).

Hobsbawmo tradicijos išradimo teorija paskatino mokslą pakeisti požiūrį ir užuot tradicijomis laikius perduodamą paveldą iš ankstesnių laikų, pasiūlė į jas žiūrėti kaip į palyginti nesenų laikų išradimą. Gali atrodyti, kad pats *išrastų tradicijų* terminas kelia tam tikrų klausimų ir prieštaravimų, nes išradimas yra apibrėžiamas kaip *naujovė*, o *tradicija* – kaip perduodama nusistovėjusi praktika ar paprotys. Taigi, gauname dvi viena kitai prieštaraujančias sąvokas (Plant 2008). Tačiau, kaip aiškina pats Hobsbawmas, išrastos tradicijos sąvoka tampa aktuali tada, kai aptinkame reiškinį, kuris nebeįtelpa į paprastesnę papročių kategoriją. Anot mokslininko, išrastos tradicijos – nusistovėjusių, taisyklėmis paremtų, nuolat kartojamų praktikų visuma, o jų prigimtis dažnu atveju – ritualinė ar simboliškos. Tradicijos, kurios visuomenėje yra pristatomos kaip senos, labai dažnai būna visiškai naujos savo kilme, o praeitis, kuri nurodoma kaip vertybinis šių tradicijų pagrindas, būna sukurta, iš dalies atitinkanti tikrovę ar interpretuota pagal dabarties situacijas (Hobsbawm 1983). Kaip teigia Hizky Shohamas, Hobsbawmo teorijoje atsiskleidžia keli saviti tradicijos laikinumo aspektai: išrastos tradicijos pirmiausia buvo pagrįstos kalendorine bei kiekybine chronologija (pavyzdžiui, šventėmis, jubiliejais ir kt.), o ne tradicijos perdavimo iš kartos į kartą svarba, kas reiškia, kad reikšmingesniu tradicijos komponentu tampa kartojimas, o kartų vaidmuo čia sumažėja; antra, išrastų tradicijų prasmės rėmai papildomai įtraukia ne tik įsivaizduojamą tęstinumą su praeitimi, bet ir įsivaizduojamą tęstinumą su ateitimi (Shoham 2011: 325).

Tradicijos išradimo apibrėžimas kontrastuoja su Richardo Handlerio ir Jocelyn Linnekin konstruktyvistine tradicijos teorija. Jie tradiciją traktuoja kaip simbolinį procesą, kur „tradicinis“ nėra objektyvi reiškinų savybė, bet veikia priskirta reikšmė. Anot mokslininkų,

kai teigiame, kad praeitis visada yra kuriama dabartyje, mes nesakome, kad šių dienų veiksmai ir idėjos neturi sąryšio su praeitimi. Bet santykį tarp to, kas buvo, ir to, kas reprezentuojama dabar, galima įvardyti kaip netęstinį ir tęstinį. Vykstantys kultūriniai reiškiniai remiasi prieš tai vykusiais reiškiniais arba į juos atsižvelgia, ir šia prasme dabartis turi tęstinumą su praeitimi. Tačiau šis reiškinų tęstinumas yra konstruojamas dabartyje. Nurodyti praeitį, į ją atsižvelgti ar ją interpretuoti reiškia, kad žmogus yra dabartyje, kad jis yra nutolęs ar atskirtas nuo rekonstruojamo objekto. Apibendrinant galima pasakyti, kad ankstesnių ir dabartinių reprezentacijų santykis yra simboliškas, o ne natūralus (Handler, Linnekin 1984: 286–287).

Taigi, čia tradicija suprantama pirmiausia kaip simbolinis procesas, kuris ir suponuoja praeities simboliką, ir kūrybiškai ją interpretuoja. Toks teorinis tradicijos įrėminimas skiriasi nuo Hobsbawmo tuo, kad čia nėra reikalo atskirti tikrus papročius nuo išrastų tradicijų (Plant 2008). Anot Handlerio ir Linnekin, tradicijos nėra nei tikros, nei netikros, nes jei tikros tradicijos nurodo tik nesugadintą ir nekintamą praeities paveldą, visos tikros tradicijos yra netikros dabarties atžvilgiu. Bet jei, kaip teigia šie autoriai, tradicija visada apibrėžiama dabartyje, tai visos netikros tradicijos yra tikros. Taigi, išrastų tradicijų teorijoje susipina praeities ir dabarties santykis, nes jeigu į tradicijas žiūrime iš dabarties perspektyvos, mes ir pačią praeitį, kuria remiasi tos išrastos tradicijos, vertiname per dabarties supratimą ir perspektyvą (Jeffery 2005).

Nors kilusi diskusija iškelia savitas tradicijos praeities ir dabarties sąsajas, Hobsbawmas nurodo svarias priežastis, kodėl tradicijos yra išrandamos: kad bendruomenėms sukeltų teigiamus jausmus, suteiktų priežastį susiburti, nurodytų tam tikras aliuzijas į praeitį (Hobsbawm 1983: 9). Nors išrastos tradicijos dažnai yra naudingos politinėms grupėms ir padeda joms įtvirtinti arba išlaikyti galias, aiškūs ir teigiami tradicijų momentai: jos sukuria tam tikrą socialinį ryšį, priklausomybę grupėms ir bendruomenėms; įteisina institucijas ir socialines hierarchijas; per tikėjimų, vertybių bei elgesio standartus žmonės yra įtraukiami į tam tikrą socialinį kontekstą (Hobsbawm 1983: 9). Tačiau sugalvotos, atgaivintos ar perkurtos tradicijos gali turėti galios tik tuo atveju, jei manoma, kad tai, kas perduodama iš „ankstesnių kartų“, turi įtakos dabartinių minčių ir veiksmų palaikymui ir patvirtinimui. Taigi, sukurtas tradicijas inicijuoja tos pačios jėgos kaip ir tikrąsias (Oring 2013). Kitaip tariant, ne tiek svarbu, kad tradicijos yra sukurtos siekiant tam tikrų tikslų, svarbiausia – kaip jos yra vertinamos šiuo metu.

Tradicijų išradimo teorija aktualizavosi jau sovietiniais metais, kai atsirado sovietinės, arba socialistinės, tradicijos. Socializmo pagrindas yra socialine nuosavybe pagrįstos svarbiausios gamybos priemonės bei pagrindinės, komunistų, partijos monopolis (Chari, Verdery 2009). Sovietinės tradicijos buvo apibrėžiamos kaip socialinio ir kultūrinio paveldo elementas, istoriškai įsitvirtinęs tam tikroje žmonių grupėje, perimtas iš ankstesnių kartų ir perduodamas toliau. Sovietinių švenčių ir papročių procesai rodo materialistinę pasaulėžiūrą, demonstruoja socialistinį gyvenimo būdą ir atspindi sovietinės valstybės rūpestį asmeniu (Boldāne-Zeļenkova 2019). Naujųjų sovietinių tradicijų tikslas buvo pakeisti senuosius papročius ir nusistovėjusius religinius ritualus. Šių tradicijų iniciatoriai buvo aukščiausi sovietinio režimo vadovai, o naujųjų tradicijų kūrėjais buvo vietos valdžios institucijos (Boldāne-Zeļenkova 2019).

Naujųjų kultūros formų turinys turėjo būti socialistinis – naujas ir progresyvus, todėl buvo griežtai nurodoma, kokios tradicijų formos yra tinkamos ir savo turiniu įtinka sovietinei nomenklatūrai (Čiubrinskas 2011). Nors sovietmečio

ideologai kūrė naujus ritualus, juos siejo su tradicija, o tai buvo svarbu, nes su tradicija jokių ryšių neturintis ritualas suvokiamas kaip neautentiškas ir neįtinantis žmonėms (Bell 2012, cit. iš Paukštytė-Šaknienė 2012: 209). Visos viešos išskilmės ir šventės buvo naudojamos tuometinio režimo galiai įteisinti ir įsivaizduojamai „sovietinių žmonių“ bendruomenei sukurti (Lane 1981: 4). Tokiomis šventėmis siekta iš naujo apibrėžti ir patvirtinti kolektyvines sąsajas, sukurti bendravimo ir ugdymo būdus, palaikyti socialinį solidarumą (Newman 1997). Centralizacija, standartizavimas ir iškilmingumas buvo nusistovėjęsios bendros sovietinės politikos tendencijos švenčių atžvilgiu (Lane 1981).

Lietuvoje organizuojant šventes matomas siekis suderinti praeities tradicijas su ideologijos nuostatomis: pavyzdžiui, keitėsi Užgavėnių, arba Žiemos palydų, šventės struktūra, atsirado naujoviškų siužetų, personažų, tačiau tam tikros senovinės šios šventės idėjos išliko (Petrošienė 2014); Motinos dienos šventė, sukurta tarpukariu, sovietiniais metais sutapatinta su Moters dienos švente, taip paliekant pagrindinę šventės idėją, bet atskiriant ją nuo bet kokių religinių sąsajų (Šidiškienė 2013). Atsikūrus nepriklausomybei, išryškėjo ir kiti tradicijų kaitos ir tęstinumo aspektai: pavyzdžiui, nepriklausomoje Lietuvoje, kai jau buvo galimybė atsisakyti naujųjų sovietmečiu primestų tradicijų ir atkurti senąsias, visgi pasirodė, kad modernizacija bei sekuliarizacija padarė savo įtaką tradicijoms (Paukštytė-Šaknienė 2012), o dar anksčiau apie jaunimo kalendorinių papročių dinamiką rašęs Žilvytis Šaknys taip pat pastebėjo, kad nors atsikūrusi Lietuvos nepriklausomybė atgaivino dalį senųjų tradicijų ir švenčių, tačiau integracija į Europą, Vakaruose paplitusių tradicijų perėmimas atitolino jaunimą nuo savųjų tradicinių papročių (Šaknys 2003). Pasak Irmos Šidiškienės, dauguma sovietiniais metais atsiradusių profesinių švenčių buvo kontroliuojamos politinės galios, kuri išliko ir posovietmečiu, o profesinių švenčių struktūra buvo populiari tiek sovietmečiu, tiek dabar (Šidiškienė 2014; Šidiškienė 2016). Sovietinių tradicijų tyrimai, atlikti Latvijoje, atskleidžia, kad nors daugelis šioje šalyje sukurtų sovietinių tradicijų neturėjo istorinių šaknų, tačiau šiandien Latvijos visuomenė vis dar praktikuoja kai kurias iš tų tradicijų (Boldāne-Zeļenkova 2017). Taigi, tradicijos svarba ir reikšmė bet kuriuo laikotarpiu yra neabejotina, o jos pokyčiai ir interpretacijos atskleidžia ir besikeičiančios visuomenės aktualijas, vertybes ir idėjas.

Bibliotekinių apdovanojimai sovietiniais metais

Jau 1958 m. biblioteka gavo Kultūros ministerijos padėką, 1965 m. kultūros ir švietimo įstaigų apžiūroje užėmė pirmąją vietą, o 1978 m. 15 darbuotojų gavo pinigines premijas, dalis jų apdovanoti Kultūros ministerijos ir Liaudies deputatų tarybos Vykdomojo komiteto raštais (Rudavičiūtė 1983). Darbuotojai gaudavo ir „Lietuvos TSR kultūros žymūno“, „Knygos bičiulio“ ženklus, buvo teikiami

vadinamieji pereinamieji prizai už pasižymėjimą tam tikroje profesinėje veikloje. Apdovanojimai sovietiniais metais buvo teikiami už maksimaliai įgyvendintus darbo rodiklius:

kaip reikia rezultatus suvesti, tai kurio daug, tai ir gerai, nesvarbu, kaip. Kur jau mažai, tai ir blogai, kad jo ir duomenys tikslūs ir geri, bet jeigu mažai, tai vis tiek blogai. Tai taip ir vargom, taip ir dirbom (VDU ER 2714/116 – Vytauto Didžiojo universiteto Etnologijos ir folkloristikos rankraštynas, byla 2714, interviu 116);

nusprendavo [kas gaus apdovanojimą] pagal tai, kur didžiausias gyventojų aptarnavimo procentas, kur komisijos lankėsi, kur gerai įvertino, kur negerai, kur bloga apskaita, kur gera (VDU ER 2714/118).

Pateikėjai, ypač dirbę kaime, akcentavo itin didelius reikalavimus jų darbui, o ar laikosi šių reikalavimų, tikrindavo ne tik bibliotekos vadovas, metodininkai, bet ir Vilniaus bei Kauno viešųjų bibliotekų darbuotojai, nuolat važinėdavo įvairios tikrinimo komisijos:

Tarybiniais laikais tai reikėjo kiekvieną skaitytoją, kiekvieną žmogų aptarnaut mokantį skaityti, tai kaime ir nešiojai žmonėms knygas. Vieni skaitė, kiti gal ir dar blynų keptuvę pasidėdavo, bet vis tiek turėjai nešiot, prašyt žmogų, kad imtų, skaitytų, pasirašytų. Nu, vienu žodžiu, kvailiau nebuvo. Nu bet ką – taip reikalavo, taip ir dirbom. Ir baisiai tikrindavo. Ką galiu pasakyt. Iš centrinės bibliotekos važiuodavo ir pats vedėjas, ir kitus siųsdavo, vienu žodžiu. Buvom labai jau prižiūrimi (VDU ER 2714/116).

Daug įtakos skiriant apdovanojimus turėjo ne tik bibliotekos vadovas, bet ir rajono kultūros skyriaus vedėjas, partijos komiteto, profsąjungų atstovai. Dažniausiai susirinkę visi kartu ir sprendavo, kuris darbuotojas vertas apdovanojimų ir pagyrimų. Sovietiniais metaisėjusi vadovaujančias pareigas pateikėja pasakojo apie to meto apdovanojimų teikimo subtilybes:

čia kartu būdavo su Partine organizacija. Nes ir tie mūsų Partinės organizacijos susirinkimai būdavo atviri, taip vadinami. Ir visi ten vadovaujantys darbuotojai dalyvaudavo: ir direktoriai, ir pavaduotojai, ir iš kultūros namų, ir iš muziejaus, vienu žodžiu. Tai buvo atviras partinis. Tai mes ten ir eidavom. O Partinės organizacijos sekretorė tais laikais buvo muziejaus <...> tai tada mes tuos rezultatus apšnekėdavom (VDU ER 2714/116).

Apdovanojimai priklausė ir nuo to, kaip darbuotojams pavykdavo atitikti ideologinius reikalavimus. Buvusi bibliotekos darbuotoja prisiminė, kaip ją pasikvietusi partijos komiteto atstovė prašiusi pasiaiškinti, kaip biblioteka rūpinosi vadinamąja ateistinės literatūros propaganda: „Tai aš jau jai aiškinu, kokie knygos aptarimai buvo, kokios parodėlės, kad, vienu žodžiu, buvo visko. O jinai į mane išplėtus akis – o jūs pasakykit, kiek žmonių mažiau eina į bažnyčią? Tai va... Nes kitaip tai koks čia darbas?“ (VDU ER 2714/118). Kita pateikėja taip pat

akcentavo darbo ideologinius aspektus: „Partijos dvasią kad atspindėtų. Tais laikais taip reikalaujama buvo“ (VDU ER 2714/121).

Kadangi tradicijų – tiek paveldėtų, tiek išrastų – reikšmė ir prigijimas bendruomenėje priklauso nuo jos narių noro šias tradicijas priimti, puoselėti ir perduoti, aktualus pačių bibliotekininkų požiūris į apdovanojimus. Vieni pateikėjai pabrėžė teigiamus apdovanojimų momentus. Kaip vieną vertingiausių apdovanojimų pateikėjai nurodė „Knygos bičiulio“ ženklelį, kuris kiekvienam bibliotekininkui buvo svarbus, teikiamas gana retai ir tik išties nusipelnusiam darbuotojui. Svarbios bibliotekininkams buvo ir piniginės premijos:

Tai buvo svarbu, nes bibliotekininkų atlyginimai niekada nebuvo dideli (VDU ER 2714/118);

Žinot, kaip kultūra... Visada gi ubagai. Tai jeigu pirmą vietą gauni, tai buvo gal penkiasdešimt rublių, jeigu antrą – keturiasdešimt, jeigu trečią – trisdešimt rublių. Tai truputėlį minimalus paskatinimas buvo (VDU ER 2714/117).

Ne vienas pateikėjas minėjo, kad apdovanojimai patys savaime buvo malonūs: „Vis tiek gi pagarba žmogui, dėmesys, man atrodo, ar dabar ar anksčiau žmogui. Kai įvertina tavo darbą svarbu bet kuriam bet kada, bet kuriais laikais“ (VDU ER 2714/115) arba nors jų per daug nesureikšmindavo, tačiau teigiamų emocijų būdavo:

Gera tam žmogui, pasidžiaugiam šiandien, gėles padovanojam, pasidžiaugiam kartu ir viskas tuo pasibaigia. Nebuvo sureikšminama, man atrodo. Nebent kažkur gal kitur, o čia tiesiog toks kolektyvas buvo tais laikais, nebuvo sureikšminama. Visos stengėsi dirbti, visos buvo... Vieningas buvo kolektyvas ir tiek (VDU ER 2714/119).

Kiti pateikėjai į apdovanojimus ir su jais susijusias veiklas žiūrėjo su humoru, kartais suteikdami ir neigiamų, ironiškų atspalvių. Toks požiūris galėtų būti susijęs su žvelgimu į praėjusį laiką iš dabarties situacijos. Pavyzdžiui, į teikiamas dovanas kai kurie pateikėjai žvelgė su ironija:

gavau ten kažkokią pereinamąją taurę, tą skulptūrėlę statulėlę gavau (VDU ER 2714/121);

Tą vėliavą tada gavo Vidiškių biblioteka. Sekančiais metais – aišku, tai pačiai neduodavo, kaip čia viena visą laiką – tai tą vėliavą veždavo į kitą biblioteką. Ir ten stovėdavo apdulkęs kampe (VDU ER 2714/118).

Nors to meto dovanos dažnai buvo standartinės: „pereinamosios raudonosios vėliavos“, medaliai, statulėlės, gėlės, bet būdavo ir savitų dovanų. Pavyzdžiui, apdovanodami jaunuosius specialistus, bibliotekininkai buvo sumanę jiems teikti viščiukus ilgomis kojomis – kaip jaunystės ir nepatyrimo profesinėje veikloje simbolį (VDU ER 2714/14). Apskritai, bibliotekininkų bendruomenėje netrūko pozityvaus požiūrio į to meto reikalavimus: pavyzdžiui, kai 1968 metais buvo

paskelbtas geriausio bibliotekininko-bibliografo konkursas, trys Ukmergės bibliotekos darbuotojos tarpusavyje susilažino, kuri iš jų laimės, ir laimėjo visos trys². Surinktuose rajono bibliotekininkų prisiminimuose galima rasti ir šmaikščių, humoristinių eilėraščių, ironizuojančių perteklinius darbo reikalavimus ir su tuo susijusias pasekmes. Kūrybingas ir linksmas bibliotekininkų kolektyvas susigalvodavo, kaip ir reikalavimus įgyvendinti, ir kasdienybę darbe pajvairinti. Toks požiūris ir elgesys buvo susikurta tam tikra gynybinė pozicija, leidžianti per humorą, ironiją bent kažkiek užsimiršti, susikurti savo taisykles, nes, kaip paminėjo vienas iš pateikėjų, iš paties socialistinio lenktyniavimo „visi juokėsi, visi tyliai juokėsi ir viskas. Mes gi visi gyvenom netikrą gyvenimą...“ (VDU ER 2714/43).

Apdovanojimus dažnai lydėdavo šventinis renginys arba bent jau buvo siekiama sukurti šventinę nuotaiką. Pateikėjai apdovanojimų renginius apibūdino kaip galimybę pabūti su kolegomis, pabendrauti tarpusavyje. Nors sovietinės šventės buvo inicijuotos valdžios, kolektyve jos buvo priimamos ir mažiau sureikšminant oficialiąją dalį arba, kaip pateikėjo minėta, tiesiog juokiantis iš to, nepriimant rimtai, dėmesys buvo nukreiptas į bendravimą kolektyve. Apdovanojimai buvo vertinami kaip kolektyvą telkianti šventė, atmetant jos, kaip valdžios primesto įvykio, reikšmę:

Man teko dalyvauti, aš nebeatsimenu, kuriais metais, bet tai buvo labai gražus renginys kultūros centre, kadangi buvo Kultūros skyrius tada ir buvo apjungti visi kultūros darbuotojai – tai buvo gražus didelis kolektyvas. Ir, aišku, visi apdovanojimai, visi nuopelnai buvo paviešinti, atstovai iš ministerijos teikė garbės raštus, dar ten prizus kažkokius. Po to būdavo koncertas kažkoks. Arba kažkokie pasisėdėjimai gal. Tada būdavo gal truputį kitaip negu dabar. Ta šiluma tokia cirkuliavo tarp žmonių (VDU ER 2714/119).

Daugiausiai apie sovietinių metų apdovanojimų šventinius renginius pasakojo tuo metu aukštesnes pareigas turėję pateikėjai, pažymėdami, kad šventės buvo bendros visiems rajono kultūros darbuotojams:

Respublikos mastu suvedavo rezultatus, bet jokios šventės nebūdavo. O mes savo rajone čia darydavom su Kultūros namais, o paskui pasveikinti, dar kur nors būdavo atskirai, va, tokie, žinai, pusiau oficialūs, nu bet vis tiek. Visada buvo tos soclenktynės, ir tada jau ten viskas, ir tų jaunų specialistų sveikinimai <...> Nu, kas dar buvo, kultūros veterano medaliai, dvidešimt metų išdirbusiems. Irgi čia būdavo lygiai taip pat, kultūrinio darbo veteranai turbūt vadinosi <...> Ir tie, ir tie gaudavo, čia būdavo Kultūros skyriaus [organizuoti apdovanojimai]. Tai su Kultūros skyriumi buvo daug sprendžiama bendrų reikalų (VDU ER 2714/14).

² Ukmergės Vlado Šlaito viešosios bibliotekos darbuotojų prisiminimai. 2016 metais surinko Sigita Astikienė.

Iš pateikėjų pasakojimų atsiveria ir platesnis apdovanojimų kontekstas: per įvairius kitus šventinius renginius (bibliotekos jubiliejus, darbuotojų asmenines ir darbinės sukaktis, kalendorines šventes) bibliotekos vadovus ar darbuotojus apdovanodavo, įvertindavo ir Kultūros skyriaus vedėjas, ir kolegos iš tuometinės Vilniaus viešosios bibliotekos, svečiai, atvykę iš ministerijos, ir kt. Populiari šventė buvo Kovo 8-oji:

Dar iš apdovanojimų Kultūros skyriaus vedėjas kiekvienais metais <...> Moters dienos proga reikšdavo padėką įrašant į darbo knygelę. Tokią padėką ir aš turiu, į mano darbo knygelę ji įrašyta. Tai tas būdavo į vieną lapą įrašyta, pavyzdžiui, dvi kultūros namų darbuotojos, dvi bibliotekos darbuotojos, kokios viena muziejaus, ten ir valytojos buvo, ir rūbininkės, vienu žodžiu, stengdavosi jau padėkoti tokiom jau paprastesnėm (VDU ER 2714/118).

Apdovanojimai buvo nauja sovietinė tradicija, kuri rėmėsi nuolatiniu kartojimu bei cikliškumu, kadangi kasmet buvo skaičiuojami, aptariami, įvertinami darbo rezultatai ir jais remiantis skiriami įvertinimai. Apdovanojimai užbaigėdavo kiekvienų metų darbo ciklą, o po jo vėl prasidėdavo naujas. Sąlygos tokiam kartojimui buvo itin palankios – apdovanojimai buvo sukurti ir skatinami vadovaujančių asmenų, todėl čia atsiskleidžia to meto politinė valia, nustatyti aiškūs darbuotojų vertinimo kriterijai, atskirų vadovaujančias pareigas einančių asmenų galia kitų bendruomenės narių atžvilgiu. Apdovanojimų tradicija bėgant metams beveik nekito, nes net ir pasikeitus vadovams politinė situacija ir požiūris į darbą bei apdovanojimus liko toks pat. Tyrimas atskleidė bibliotekininkų kūrybiškumą, situacijos interpretavimą, ne tik norą priimti, prisitaikyti prie apdovanojimų, bet ir gebėjimą atrasti individualų priežasties ir pasekmės santykį tarp apdovanojimų ir visų metų darbo. Apdovanojimai kaip sovietinė tradicija nebuvo tiek lanksti ir gebanti prisitaikyti, kiek matomas bibliotekininkų noras ir galimybės prisiderinti prie šios sukurtos tradicijos – kiekvienas pateikėjas atskirai bei visas kolektyvas apdovanojimams suteikė įvairių reikšmių.

Bibliotekininkų apdovanojimai atsikūrus Lietuvos nepriklausomybei

Aktualus klausimas keičiantis laikmečiui yra apdovanojimų tradicijos perdavimo ir (ar) perėmimo momentas. Kai nebeliko sovietinei sistemai būdingų reikalavimų bei už juos teikiamų įvertinimų, bibliotekininkai apdovanojimų tradiciją perėmė iš Lietuvos bibliotekininkų draugijos sukurtų apdovanojimų ir ją pritaikė savo bendruomenei. Nuo 1993 m. šalies mastu Lietuvos bibliotekininkų draugija (LBD) pradėjo rinkti Metų bibliotekininką (Skelbiamas 1993 metų... 1993), o nuo 1998 m. ir LBD Ukmergės skyrius pradėjo organizuoti tokį patį konkursą savo mieste. Taigi, nors buvo galimybė apskritai atsisakyti sovietmečiu populiarios apdovanojimų tradicijos, ji prisitaikė prie visuomenės pokyčių ir gyvavo toliau.

Bibliotekos administracija, Lietuvos bibliotekininkų draugijos Ukmergės skyriaus nariai kartu sprendavo, ką apdovanoti tais metais, iš kur bus gaunama lėšų dovanoms ir premijoms. Metų bibliotekininko apdovanojimu buvo įvertinami geriausi darbuotojai, skiriamos ir papildomos padėkos už ilgametį darbą bibliotekoje, apdovanojami išeinantys į pensiją ar iš darbo darbuotojai. Nors darbo reikalavimai išliko, nebebuvo itin griežto, perdėto darbo tikrinimo, rodiklių skaičiavimo, todėl apdovanojimai įgijo daugiau šventinių atspalvių, atidesnio požiūrio vertinant darbuotojus. Metų bibliotekininko apdovanojimas buvo skiriamas nebe už kiekybinius rodiklius, o už individualius profesinius pasiekimus, išskirtinius projektus, renginius ar veiklas. Apdovanojimams tuo laiku daugiausia įtakos turėjo bibliotekos administracija: „Metų bibliotekininkas“ jau buvo labiausiai direktorės iniciatyva. Juk ir nominantus skiria administracija. Pirma aptaria viską, kas yra už, kas yra prieš, tai būdavo toks pasvarstymas. Ar čia verta ar neverta tos garbės (VDU ER 2714/120).

Tačiau įtakos turėjo ne tik vadovai, bet ir daugiau kolektyvo narių: buvo atsižvelgiama į direktoriaus pavaduotojo, metodininko nuomonę, nominantus galėjo siūlyti ir bibliotekos skyrių vedėjai. Atsikūrus šalies nepriklausomybei, atsirado pokyčių organizuojant pačią apdovanojimų šventę: atskiros miesto kultūros įstaigos tapo savarankiškesnės, nebeliko ir bendrų apdovanojimų – kiekviena įstaiga atskirai vertino savo darbuotojus. Metų bibliotekininko apdovanojimas buvo tik bibliotekininkų bendruomenės įvykis. Jį pateikėjai apibūdino kaip reikšmingą ir svarbų:

Buvo toks, suprantat, tais metais iki tam tikro laikotarpio buvo toks pakylėjimas, visi stengėsi, visi ieškojom naujienu. Ir tie apdovanojimai jie nebuvo šiaip mėtomi. Tas „Metų bibliotekininkas“. Būdavo seminarai tokie išskirtiniai, galbūt ketvirčio tokie įdomesni. Stengėsi tuos žmones kažkur pakultūrinti mūsų kaimo. Kažkaip į tą žmogų labiau atkreipdavo dėmesį (VDU ER 2714/119).

Apdovanojimams kasmet buvo ieškoma rėmėjų, sveikinti geriausių rinkdavosi valdžios atstovai, kiti svarbūs rajono žmonės, artimi nominuotųjų draugai, kolegos, vietos bendruomenių nariai. Pateikėjai, pasakodami apie Metų bibliotekininko nominaciją, pabrėžė, kad šis įvykis bendruomenėje buvo mėgstamas ir laukiamas, buvo spėliojama, kas šiais metais taps geriausiais darbuotojais, kaip vyks šventinės iškilmės:

Mes šios šventės laukdavom, nes tai buvo susibūrimas ir ne šiaip susibūrimas, o šventinis susibūrimas – kitaip pasipuoši, kitaip apsirengi eidamas į tą šventę, nes tai buvo šventė ne tik tiems, kurie apdovanojami, bet ir tiems, kurie laukia. Nes žinodavo gal tik pagrindiniai, kuriuos apdovanos, o juk buvo dar visokių ir diplomų, ir pagyrimo raštų visokių buvo. Ir mes nežinodavom, kas juos gausim <...> Ir spėliodavom, kas šiemet bus, dar prieš tą šventę, kai žinojom, kad artėja, ir galvojom, kas bus šiais metais, ką šiemet apdovanos. Buvo

įdomus laukimas <...> Aišku, labai buvo svarbu, kad tave kažkas pamato, kad tave kažkas įvertina, kad tave kažkas už kažką pastebėjo – tai irgi labai svarbu, bet man buvo ir pati šventė labai svarbi, nes tai kažkas nekasdieniško (VDU ER 2714/113).

Šventės proga nominuotiems bibliotekininkams būdavo įteikiami pagyrimo raštai, gėlės, simbolinės dovanos ir piniginės premijos. Nominacija buvo fiksuojama ir Garbės knygoje – joje sudėdavo tų metų geriausių nuotraukas, apdovanojimų renginio momentus, įsakymus dėl premijos skyrimo. Lietuvoje pradėjus rengti Nacionalinę bibliotekų savaitę, Metų bibliotekininkus apdovanodavo per šią šventę paskutinę balandžio savaitę. Po apdovanojimų, padėkų įteikimo būdavo organizuojami literatūriniai, kultūriniai renginiai, koncertai, šventinis pasibuvimas. Į šią šventę susirinkdavo bibliotekos kolektyvas iš viso rajono. Ukmergėje Metų bibliotekininkas buvo renkamas iki 2013 metų. Įvardydami, kodėl Metų bibliotekininko apdovanojimai nustojo būti teikiami, pateikėjai išskiria keletą priežasčių:

[nunyko] gal su Kultūros dienos atsiradimu, gal paskui dar, aš manyčiau, kad kas dirbo, tai dirbo, jie metai iš metų dirbo, o kurios nesistengė, jos ir taip nesistengė. Ir aš taip galvoju, kad nebebuvo kam įteikinti, nes pradėjo kartotis. Nes dabar gal ir ta kaita kažkiek, o tuo laiku nebuvo tos didelės kaitos, nes jau aišku, kad kas dirba, tai jie ir dirbs ir po metų, ir po kitų metų. O nelabai apdovanodavo už nieką, vis vien tam buvo priežastis, kad apdovanoti. Aš manyčiau, kad galėjo sunykimui tos šventės prisidėti ir tai, kad tiesiog nebebuvo kam įteikti... (VDU ER 2714/113);

Metų bibliotekininkas nunyko, nes galbūt ir išsisėmė ta pati idėja. Nes pradžioj tai, būdavo, rėmėjų suranda, rėmėjai ar pirkdavo, ar pinigais duodavo, nežinau ten kokiū būdu, bet žinau, kad rėmėjų dovanos būdavo knygos, tai kokį albumą nuperka, aš pati gal gėlių esu gavusi... Paskui ir tų rėmėjų gal buvo sudėtinga surast, nes, žinai, vienais metais paprašai vieną, kitais metais gal jau sarmatoka vėl eit iš naujo prašyt <...> Žinai, kai tampa rutina, metai iš metų tas pats... Nes ir per tą laiką ir pačius apdovanojimus tikrai daug kas gavo. Ir dar kai prasidėjo Kultūros darbuotojų diena... (VDU ER 2714/120).

Čia labiausiai matomas tradicijos lankstumas, adaptavimasis, prisitaikymas prie bendruomenės gyvenimo ir situacijos. Dėl miesto mastu organizuojamų apdovanojimų kultūros darbuotojams bibliotekininkų bendruomenėje natūraliai buvo priimtas sprendimas Metų bibliotekininko apdovanojimo atsisakyti, ir vieną jo formą pakeitė kita. Svarbu tai, kad bendruomenės nariai patys pagrindžia pokyčių priežastis, analizuoja ir vertina, kas lėmė tradicijos kitimą. Pokyčiai yra ne tiek ir ne tik inicijuoti vadovų, bet atėję iš bendruomenės vidaus, o pati tradicija bibliotekininkų yra orientuojama į ateitį, jai neužsibūnant vienoje vietoje, judant ir keičiantis pagal žmonių poreikius.

Nuo 2014 metų iki dabar bibliotekininkai dalyvauja Ukmergės miesto mas-tu balandžio 15-ąją organizuojamoje Kultūros dienos šventėje, kurios akcen-tas – Geriausio kultūros darbuotojo apdovanojimai. Kultūros dienos formatas yra labai panašus į anksčiau buvusias bendras kultūros darbuotojų šventes, kai susiburdavо skirtingų kultūros įstaigų darbuotojai. Minint Kultūros dieną pir-maisiais šventės metais buvo rengiamos teatralizuotos eitynės, kurioms šventės dalyviai persirengdavo įvairiais personažais, pažyminčiais skirtingus laikotar-pius ar temas. Bibliotekininkai, dalyvaudami Kultūros dienos eisenoje, visada stengėsi išsiskirti: pasirinkdavo teminę aprangą, nešdavosi bibliotekos vėliavą, kitus atributus, atspindinčius bibliotekos išskirtinumą, nevengdavo ir humoris-tinės aprangos ar jos detalių.

Geriausio kultūros darbuotojo vardas suteikiamas už nuopelnus praktinė-je veikloje, pasiekimus, reikšmingiausius darbus kultūros srityje, visuomenės kultūros ir bendražmogiškų bei pilietinių vertybių ugdymą. Apdovanojamiems kultūros darbuotojams įteikiamos piniginės premijos ir menininkų sukurti dar-bai. Vienas iš bibliotekininkų šią nominaciją paprastai gauna kas keleri metai. Bibliotekininkai ne tik dalyvauja šventėje, bet ir prisideda prie jos organizavimo, ne kartą apdovanojimų šventė yra vykusi ir bibliotekoje. Pirmoji šventės dalis būna oficiali, vėliau ir neoficialioji – išvykos į lankytinus objektus, kultūrinės ir pramoginės veiklos, ekskursijos, edukacijos ar kita veikla, kuri suburia pabend-rauti skirtingų įstaigų kultūros darbuotojus.

Kultūros dienos apdovanojimams kasmet renkamas geriausias darbuoto-jas iš kiekvienos įstaigos (bibliotekos, muziejaus, kultūros centro) paeiliui – taip siekiama išvengti nelygybės, sustiprinti bendruomenių tarpusavio santykius. Kadangi Ukmergėje tiek Metų bibliotekininko šventė, tiek geriausio kultūros darbuotojo rinkimai – pastarųjų dešimtmečių renginiai, pateikėjai buvo linke juos palyginti:

Man atrodo, kad tolygiai, nes Kultūros darbuotojo dienoj tai kiekvienas dalyvis gauna kažkokio peno: tai susitinki kokią seniai matytą ar tai bibliote-kininę, ar iš tų kultūros darbuotojų kažką, ar susipažįsti ar ką, ar koks filmas būna, kažkada Kernavėj buvom, Archeologijos muziejų, nu tai dvasiai penas, o ko ne? O jau mūsų apdovanojimai – tai savų pagerbimas. Toks vidinis, toks mažesnis. Gal žmonėms tas išpūdi toks didesnis iš Kultūros dienos, nors paskui ir ta Kultūros darbuotojo diena taip nunyko irgi. Pradžioj labai jau buvo, nes kiekvieną kartą vis kitoj įstaigoj – restorane buvo... Nes ir sveikintojai vis kiti, tai priklauso nuo šeiminių išmonės, ką kas sugalvoja (VDU ER 2714/120).

Tačiau pateikėjai ne tik lygino šventinius momentus, bet ir žvelgė į apdova-nojimus kaip į profesionalų įvertinimą, dėmesio jiems skyrimą:

Tai dabar yra šitas apdovanojimas „Geriausias kultūros darbuotojas“. O kaip įvertinti – geriausias bibliotekininkas, kultūros namų darbuotojas,

muziejininkas – ir iš jų trijų renka geriausią. Juk darbo specifika visiškai skirtinga. Tai turėtų ir būti... Kažkada taip ir buvo, kad per Kultūros darbuotojų dieną apdovanodavo geriausią bibliotekininką, geriausią muziejininką, geriausią kultūros darbuotoją, dabar to nebėra. Čia buvo tas ne per seniausiai <...> Tai tas pagerbimas kartą į metus ir tikrai vieną darbuotoją renka iš viso rajono, tai čia nepagarba. Tiesiog yra toks įsakymas parašytas, nutarimas ir turim kažką išrinkti, kažką turim, bet tų darbuotojų, pavyzdžiui, ir viešojoje, gi būdavo ir pas mus renkama kasmet geriausias [bibliotekininkas]. Dabar gi jau neberenkama. Nors iš kitos pusės, tai kaip įvertinti, ar aš geresnis, ar tu geresnis. Irgi labai abstraktu. Gal reikėtų žiūrėti ne į eilinį darbą, o į kažkokius tai projektus neeilinius. Kaip dabar yra tos vykdomos užduotys, gal į tą atkreipti dėmesį, kad ten viena kažkokį projektą ypatingai vykdė, o kita nieko, tik šiaip gerai dirbo. Tai gal tuo požiūriu reikėtų žiūrėti, nes, sakau, tas įvertinimas irgi toks sąlyginis dalykas (VDU ER 2714/12).

Iš pateikėjos pasakymo matyti, kad sudėtinga palyginti tiek skirtingų įstaiigų ir profesijų kultūros darbuotojus, tiek tuos pačius bibliotekininkus. Kultūros darbuotojo darbo įvertinimas per bibliotekos gyvavimo metus keitėsi: sovietmečiu buvo aiškiai apibrėžta, už ką ir kam bus teikiami apdovanojimai, o nepriklausomybės metais atsirado daugiau neapibrėžtumo, todėl vadovams tapo sudėtingiau įvertinti, o darbuotojams – suprasti, kas lėmė apdovanojimą. Šiuo atveju – galbūt ir po „Metų bibliotekininko“, kuris buvo būtent profesinės grupės apdovanojimas, – atsirado patirčių, kad kultūros darbuotojai pagal savo profesijas nėra visiškai vienodi, todėl ir įvertinti juos vienu Metų kultūros darbuotojo apdovanojimu yra sudėtinga.

Išvados

Apdovanojimai buvo naujai sukurta sovietinė tradicija, paremta cikliškumu, nusistovėjusių taisyklių kartojimu, socialinio bendrumo ir solidarumo kūrimu ir diegimu profesinės bendruomenės kolektyve. Sovietiniuose apdovanojimuose pirmiausia buvo įtvirtintas *naujum* aspektas, o metai iš metų besitęsiantis pasikartojimas įtvirtino ir *tradicijos* konceptą. Apdovanojimams siekta suteikti reikšmingų atspalvių, įtvirtinti juos organizacijose, tačiau tai pavyko padaryti tik iš dalies: bibliotekininkai dalyvavo bendrose socialistinėse lenktynėse, apdovanojimų šventėse, laikėsi nustatytų taisyklių, tačiau savo kolektyve turėjo susikūrę ir savitą tradicijų, kurios leido jiems į apdovanojimų ceremonijas įtraukti savo iniciatyvų, o pats socialistinis lenktyniavimas buvo tarsi žaidimas, leidęs savaip interpretuoti tuometinę tikrovę.

Vertinant apdovanojimų tradicijos perdavimo ar perėmimo aspektą reikia pažymėti, kad sovietiniais metais apdovanojimų tradicija buvo gana statiška, menkai kintanti, o nepriklausomybės metų apdovanojimų metamorfozės

atskleidžia, kad ji ėmė keistis, tapo lanksti bei gyvybinga, prisitaikė prie situacijų, atėjusių ir iš bendruomenės vidaus. Tokį tradicijos pokytį daugiausia nulėmė skirtingų laikotarpių politinė ir socialinė aplinka. Sovietmečiu geriausio darbuotojo įvertinimas atspindėjo to laikotarpio vertybes – priklausomybę sovietinių žmonių visuomenei, paklusimą nusistovėjusioms normoms bei standartams, socialistinį gyvenimo būdą. Nepriklausomybės metų apdovanojimai pažymėjo jau šiam laikotarpiui būdingus visuomenės bruožus – asmenybių individualumą, išskirtinumą, originalumą, kokybę, o ne kiekybę paremtą darbinę aplinką ir jos rezultatus. Nors visi apdovanojimai profesinėje bendruomenėje daugiau ar mažiau priklauso nuo galią turinčių žmonių bei grupių, tačiau skirtingais istoriniais laikotarpiais ši galia buvo nevienodo intensyvumo.

Kiek bibliotekininkai priėmė apdovanojimus ir kiek ši tradicija jiems tapo artima? Apdovanojimų vertinimas bei prasių suteikimas labiausiai priklauso nuo individualių kiekvieno pateikėjo patirčių, tačiau žvelgiant į bibliotekininkų bendruomenės vaizdą plačiau matyti, kad apdovanojimai turėjo nemažai teigiamų aspektų: stiprino bendruomeniškumo ir priklausomybės grupei jausmą, didino profesinį tapatumą, sukūrė tam tikrą nusistovėjusią socialinę tvarką. Tai, kad šių dienų bibliotekininkai apdovanojimus ir jų proga rengiamas šventes vertina teigiamai, noriai jose dalyvauja, rodo šios tradicijos praktinę naudą ir reikšmę šiandien. Iš to darytina išvada, kad sovietiniais metais atsiradęs siekis suformuoti apdovanojimų tradiciją pavyko – tuometinė praeitis iš esmės yra vis dar palaikoma dabartyje. Straipsnio pavadinime pareikšta abejonė atskleidžia tiriamos bendruomenės narių tradicijos suvokimą iš dabarties perspektyvos – keldami ir atsakydami į klausimus, kam ir už ką yra skiriamas apdovanojimas, jie išryškina ne tik apdovanojimų tradicijos turinio pokyčius, bet ir šiandienės visuomenės požiūrį į sovietinės bei dabartinės tradicijos santykį. Tai, kad skirtingais laikotarpiais kito pačių bibliotekininkų iniciatyvos ir vertinimai apdovanojimų atžvilgiu, galima laikyti natūraliu tradicijos trūkinėjimu, jos interpretavimu ir perkūrimu bei praeityje buvusių aktualių idėjų galios praradimu šiuolaikinių patirčių akivaizdoje.

Literatūra

Alvesson, Mats. 2009. At-home Ethnography: Struggling with Closeness and Closure, S. Ybema et al. (eds). *Organizational Ethnography: Studying the Complexities of Everyday Life*: 156–174. London: Sage Publications Ltd.

Anderson, Benedict. 2006. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London, New York: Verso.

Bell, Kirsten. 2019. The ‘Problem’ of Undesigned Relationality: Ethnographic Fieldwork, Dual Roles and Research Ethics, *Ethnography* 20(1): 8–26.

Ben-Amos, Dan. 1984. The Seven Strands of Tradition: Varieties of its Meaning in American Folklore Studies, *Journal of Folklore Research* 21(2/3): 97–131.

Boldāne-Zeļenkova, Ilze. 2017. The Invented Traditions: The Calendar of Festive Days and Family Customs in the Latvian SSR, *Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls* 3(104): 122–150.

Boldāne-Zeļenkova, Ilze. 2019. The Role of Ethnographers in the Invention of Socialist Traditions in the Latvian Soviet Socialist Republic, *Journal of Ethnology and Folkloristics* 13(2): 33–47.

Chari, Sharad; Verdery, Katherine. 2009. Thinking between the Posts: Postcolonialism, Postsocialism, and Ethnography after the Cold War, *Comparative Studies in Society and History* 51(1): 6–34.

Čepaitienė, Auksuolė (pareng.). 2003. Tekstas kaip šaltinis: teoriniai aspektai ir tyrinėjimų praktika, *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos* 3(12): 129–166.

Čepaitienė, Rasa. 2007. Sovietmečio atmintis – tarp atmetimo ir nostalgijos, *Lituanistica* 53, 4(72): 36–50.

Čepaitienė, Rasa. 2009. Sovietinės kultūros šaltiniai: tarp futurizmo ir paseizmo, *Darbai ir dienos* 52: 85–104.

Čiubrinskas, Vytis. 2011. Etnologija ir sociokultūrinė antropologija Lietuvoje: nuo tautos kultūrą gelbstinčios etnografijos iki kosmopolitinės antropologijos, *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos* 11(20): 49–68.

Foster, William M.; Hyatt, Craig G. 2008. Inventing Team Tradition: A Conceptual Model for the Strategic Development of Fan Nations, *European Sport Management Quarterly* 8(3): 265–287.

Giddens, Anthony. 2000. *Modernybė ir asmens tapatumas*. Vilnius: Pradai.

Glassie, Henry. 1995. Tradition, *Journal of American Folklore* 108(430): 395–412.

Graburn, Nelson H. H. 2001. What is Tradition? *Museum Anthropology* 24(2/3) (2000): 6–11.

Handler, Richard; Linnekin, Jocelyn. 1984. Tradition, Genuine or Spurious, *Journal of American Folklore* 97(385): 273–290.

Hobsbawm, Eric. 1983. Introduction: Inventing Traditions, E. Hobsbawm, T. Ranger (eds). *The Invention of Tradition*: 1–14. Cambridge: Cambridge University Press.

Jeffery, Renée. 2005. Tradition as Invention: The ‘Traditions Tradition’ and the History of Ideas in International Relations, *Millennium: Journal of International Studies* 34(1): 57–84.

Jonkus, Dalius. 2005. Pirmavaizdžiai ir jų kartotė idealiųjų objektų genezėje (E. Husserlio geometrijos pradžios interpretacija), *Acta Academiae Artium Vilnensis* 38: 7–19.

Jonutytė, Jurga. 2011. *Tradicijos sąvokos kaita*. Vilnius: Vilniaus universitetas.

Järventie-Thesleff, Rita; Logemann, Minna; Piekari, Rebecca; Tienari, Janne. 2016. Roles and Identity Work in “at Home” Ethnography, *Journal of Organizational Ethnography* 5(3): 235–257.

Klumbytė, Neringa. 2004. Dabarties istorijos paraščių žmonės: atsiminimai apie sovietmetį ir kasdienybės patirtys kaimo bendruomenėse, *Politologija* 3(35): 63–83.

Klumbytė, Neringa. 2009. Post-Socialist Sensations: Nostalgia, the Self, and Alterity in Lithuania, *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos* 9(18): 93–116.

Komter, Aafke. 2007. Gifts and Social Relations: The Mechanisms of Reciprocity, *International Sociology* 22(1): 93–107.

Lane, Christel. 1981. *The Rites of Rulers: Ritual in Industrial Society – the Soviet Case*. Cambridge: Cambridge University Press.

Magolda, Peter. 2000. Being at the Wrong Place, Wrong Time: Rethinking Trust in Qualitative Inquiry, *Theory Into Practice* 39(3): 138–145.

Martinez, Francisco. 2018. *Remains of the Soviet Past in Estonia: An Anthropology of Forgetting, Repair and Urban Traces*. London: University College London Press.

Mažeikis, Gintautas. 2014. Sovietinis propagandinis formalizmas ir ritualai: kritinės hermeneutikos metodas jų interpretacijai, *Politikos mokslų almanachas* 15: 7–43.

Newman, Simon P. 1997. *Parades and the Politics of the Street: Festive Culture in the Early American Republic*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Ong, Aihwa. 1999. Clash of Civilizations or Asian Liberalism? An Anthropology of the State and Citizenship, H. L. Moore (ed.). *Anthropological Theory Today*: 48–72. Cambridge: Polity Press.

Onyango-Ouma, Washington. 2006. Practising Anthropology at Home: Challenges and Ethical Dilemmas, M. Ntarangwi et al. (eds). *African Anthropologies: History, Critique and Practice*: 250–266. Dakar: Codesria; London, New York: Zed Books.

Oring, Elliot. 2013. Thinking through Tradition, T. J. Blank, R. G. Howard (eds). *Tradition in the Twenty-First Century: Locating the Role of the Past in the Present*: 22–48. Logan: Utah State University Press.

Paerregaard, Karsten. 2002. The Resonance of Fieldwork. Ethnographers, Informants and the Creation of Anthropological Knowledge, *Social Anthropology* 10(3): 319–334.

Paukštytė-Šaknienė, Rasa. 2012. Tradicijos sampratos šiuolaikinėje Lietuvoje, *Lituanistica* 58, 2(88): 206–217.

Petrošienė, Lina. 2014. Užgavėnės arba Žiemos palydų šventė sovietmečiu, *Istorija* 93(1): 48–68.

Plant, Byron King. 2008. Secret, Powerful, and the Stuff of Legends: Revisiting Theories of Invented Tradition, *The Canadian Journal of Native Studies* XXVIII(1): 175–194.

Rudavičiūtė, Vanda. 1983. *Ukmergės rajono kultūrinio gyvenimo kronika: bibliotekos ir kraštotyros muziejus*. Ukmergė.

Shoham, Hizky. 2011. Rethinking Tradition: From Ontological Reality to Assigned Temporal Meaning, *European Journal of Sociology* 52(2): 313–340.

Skelbiamas 1993 metų bibliotekininko konkursas. 1993, *Tarp knygų* 4: 7.

Strathern, Marilyn. 1987. The Limits of Auto-anthropology, A. Jackson (ed.). *Anthropology at Home*: 16–37. London, New York: Tavistock Publications.

Šaknys, Žilvytis. 2003. Jaunimo kalendoriniai papročiai tūkstantmečių sandūroje: tradicijos ir naujovės, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai* XVIII: 165–176.

Šidiškienė, Irma. 2013. Motinos dienos tradicijos išradimas Lietuvoje, *Liaudies kultūra* 6: 54–62.

Šidiškienė, Irma. 2014. Profesinės šventės tyrimų ir medijų lauke, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis* XXXVIII: 231–243.

Šidiškienė, Irma. 2016. Profesinio tapatumo stiprinimo praktika: vilniečių profesinė diena, *Lituanistica* 62, 2(104): 145–156.

Šmitienė, Giedrė. 2011. Takios tradicijos samprata, *Tautosakos darbai* XLI: 15–43.

Turner, Aaron. 2000. Embodied Ethnography. Doing Culture, *Social Anthropology* 8(1): 51–60.

Verdery, Katherine. 1996. *What was Socialism, and What Comes Next?* Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

Verdery, Katherine. 2002. Seeing Like a Mayor: Or, how Local Officials Obstructed Romanian Land Restitution, *Ethnography* 3(1): 5–33.

Vickers, David. 2019. At-home Ethnography: A Method for Practitioners, *Qualitative Research in Organizations and Management* 14(1): 10–26.

Weems, Lisa. 2006. Unsettling Politics, Locating Ethics: Representations of Reciprocity in Postpositivist Inquiry, *Qualitative Inquiry* 12(5): 994–1011.

‘How to Judge which one of us is the Best: Librarian Award Traditions

Sigita Astikienė

Summary

The article chooses to look at the award traditions that formed within a collective of librarians based on theoretical access to invented traditions. During the Soviet years, awards were an integral part of the newly invented modern work holidays in collectives, and the government had the greatest influence on both their form and content. Librarians were rewarded on almost every occasion: when starting their job at the library, when they were retiring, for good performance, at anniversaries, and on other occasions. The very concept of the invention of tradition indicates an intention to influence the community, and the awards, if they become traditional, further establish authority or power over other people, thus demonstrating superior prestige, position or status. However, although awards are largely initiated by external forces, it is possible that positive initiatives can be found from within, when the prevailing tradition of electing the best members of the professional community strengthens the professional identity and prestige, and encourages a sense of community.

The aim of this study is to find out whether the librarian community adopted and integrated library staff awards, and whether the awards established themselves as a significant tradition supported by internal initiatives. The objectives of the research: to present a theoretical approach to the invention of this tradition; to find out how the traditions of the best employee award were created in Ukmergė Public Library over time; to analyse attributes of the meanings and values of members of the professional community of librarians towards the awards.

Material for the study was collected in 2019–2021. Semi-structured in-depth interviews and participatory follow-ups were conducted with the informants. A total of 30 informants were interviewed. Semi-structured in-depth interviews and participatory follow-ups were conducted with the informants. In the search for informants, efforts were made to speak not only to those working today, but also to the older generation, who could tell us about the lives of Soviet-era cultural workers. Library manuscripts, chronicles, institution histories, ethnographic works, memoirs of employees, and photographs from the personal collections of the informants and institutions, and the Soviet press, were also used as sources.

The study revealed that the awards were a newly created Soviet tradition based on cyclicity, the repetition of established rules, and the creation and implementation of a social community and solidarity within the professional

community. Soviet awards first established an aspect of novelty, while repetition from year to year established the concept of tradition. There was an attempt to give significance to awards, and to entrench them within organisations. However, this was only partially achieved. Librarians took part in general socialist competitions and award ceremonies, and followed the established rules. But they also had their own traditions within their collectives, which allowed them to take their own initiatives at award ceremonies. And the socialist race itself was viewed as a game that allowed them to interpret the reality of the time.

In terms of the transfer and acceptance of the award tradition, it should be noted that in the Soviet years this tradition was rather static and unchanging, and the metamorphosis of the awards during the era of independence revealed that it was changing, that it was becoming flexible and vibrant, and that it adapted to situations which came from within the community. This change in tradition was largely due to the political and social environment of the different periods. In the Soviet era, the award of the best employee reflected the values of that time: dependence on the society of Soviet people, obedience to established norms and standards, and the socialist way of life. The awards in the years of independence reflected the societal characteristics of this period: individuality, uniqueness, originality, a quality rather than a quantity-based work environment, and its results. Although all awards in the professional community depend more or less on the people and groups in power, this power varies in intensity in different historical periods.

How much did librarians accept these awards, and how important has this tradition become to them? The evaluation of the awards and the attribution of meaning depend to a large extent on the individual experience of each informant. But looking at the library community in general, it can be seen that awards had a number of positive aspects: they strengthened the sense of community and belonging, increased the professional identity, and established a certain social order. The fact that today's librarians appreciate awards and willingly participate in the festivities organised on their occasion, shows the practical benefits and the significance of this tradition today. It follows that the attempt to shape the tradition of the award which emerged during the Soviet years was a success: the past is still largely in place today. The fact that librarians' own initiatives and evaluations of awards changed at different periods in time can be seen as a natural breakdown of the tradition itself, its interpretation and recreation, and the loss of the power of past ideas against modern experiences.